

nem, a Café Royalba alighanem én se jutok el már. Azért olyan mindez, ha már bőséges idő telik, és Isten megmondta nekünk, hogy „öcsi, te csak ne mondd azt nekem, hogy mikor adtam kellőt, barátságot-szerelmet, és mikor kérj engem, hogy hagyj végre örökre békén”, majd, ha ezen a bölcs reggelen „Isten”, ahogy velem tette e regényidéző-félkészétel-valómmal, elküldte Szpérót, rá a többieket, aztán évek, évek, az „iskola”, és láthattam a „háztetőimet”, és hogy minek, és hogy „élj”, mondta a trieszti lovas, majd...!, ha már mondta ez az Isten, hogy majd ha elveszem tőled, akiket adtam neked a nagy-és-héjázó önként-lemondásosra, hogy te olyan okos vagy, mondta nekem ez Isten, akkor lesz az, látod, öcsi, hogy békén leszel hagyva, és akkor ne sírdogálj, akkor tessék szépen visszamenni a Regent Streetre, megfésülködni, leporolni koszos kabátod, edzőcipő helyett valami-mit-mást vonni, és meginni egy kávé. Leülni még szabad tán. És kimenni Kriauban-szőkevény-helyedre, mely mint a Vöri-pálya, oly tribün, járni, mint Ottlik Gyöngyi, a galoppra, ügetőre, mit-tudom, járni, ahogy abbamaradt az atlétika Cipivel; Ottlik Gézával és Ottlik Gyöngyivel egyszerre kijárni, ha mindkettőjük egyformán szeretted, öcsi, járni akkor a zöld, zöld, zöld Freudenauba, és City Code-ot megpakolni, tudod, az első futam talán meghozza a nyerőpénzt; mint az ifjúság. Fut Whispering Willows, szólnak a monitorból a tangószámok, a shimmyk, Ragúza, Isten visszaadja a délutánokat, estéket, miket ott tölthettem az Ottlik házaspárnál, megad valamit annak fejébe’ – még írni se...! –, fejében...?, megad, hogy az atlétikák elmaradtak – O. G. és T. D. –, és a galopp, az ügető szóba se jött – O. Gy. és T. D. –, és Szpéróhoz, ahogy valami csillaggal a Russell Square hajnalán, vagy a Práter-közele utca ablakából, meglátom őt, közelebb ringanak a zokéfejek; az ügetőlovak dobogása, hogy a kis tribünhoz künn közeledem, az a klopp-klopp szívdobogás; és senki sem tud rólam, ott, Istenem, végre ott elhagysz, lefogadom, ezt, ezt, az öt ruppóért vett golyóstollal; vagy csészémmel, ügyetlen, zörömbölök illetlenül. Ami sose – azt meséljük egymásnak; Istenem, még ennyi is kész hihetetlen. Még ennyi is, ennyi se: sose-kész.

Mándy Iván

EGY ÉJSZAKA

Sötétben az asztalnál. Egyszerűen nem tudtam felállni. Előrenyújtott karom a csupasz asztalon. Egyre idegenebb, talán nem is az enyém. Valaki itt felejtette. Lassan, alig észrevehetően megmozdult. Lehet, hogy eltűnik. Akárcsak a Tiltakozás Íve. Meg az a lány az asztal mellől. Biciklivel jött, és úgy is mehetett el. De ez egyáltalán nem biztos.

Talán inkább buszon, villamoson, esetleg trolival. A biciklit figyelik. A lányt figyelik. Legokosabb, ha beugrik egy taxiba. Egyáltalán van pénze? Ezt azért megkérdezhettem volna.

Különben elég sokáig várt itt a másik szobában. Sokáig, s igazán tapintatosan. Magamra hagyott a prágai per vádlottaival. Na meg a tiltakozókkal.

A tiltakozók körülvettek. Semmi sürgetés, semmi noszogatás. Csak éppen körülvettek. Tűnődjek. Gondolkozzam. Aláírom-e az ívet, vagy pedig...

Egyszerre csak előttem a lány. Kérdezett valamit. Nem kapott választ. És akkor eltűnt az ívvel együtt.

Most már talán tőle kérdeznek valamit. Feltesznek néhány kérdést. Előbb persze leszedik a villamosról. Kiemelik a tömegből. Finoman, észrevétlenül. Meglepődött? *Meglepetésként érte?* Ugyan! Felkészült ő már erre. Talán nem is az első eset. Elég edzett lehet. Fogadni mernék, hogy itt hagyja a biciklijét. Odatámasztotta a ház falához. Agyrém. Miért tenne ilyet? Azért én megnézem azt a biciklit.

Lesurrantam a lépcsőn. Senkivel se akadtam össze.

Odalent a kapuban a kövér szenes.

– Esti séta?

– Nem árt ilyenkor.

– Hallja! Nincs éppen a legjobb színben.

– Majd szóljon, ha a legjobb színben talál.

Felnevetett.

– A maga humora! (Más hangon) Keveset mozog.

– Ahogy maga téved. Nagyobb kirándulásokat teszek.

A falat néztem. Az üres falat. A bicikli sehol.

– Még hogy nagyobb kirándulások! Mondja mindjárt, hogy a hegyekbe.

– Igenis, hogy a hegyekbe.

– Akkor maga beleesett valakibe.

– Az bizony meglehet. Viszlát, Szenes úr. Még beszúrok valamit.

– Beszúr? Mit szúr be?

– Csak éppen egy-két mondatot. Úgy hirtelen eszembe jutott.

Közben még mindig csak a falat néztem. Olyan közönyös, kissé csúfondáros. Mi az, Mándy úr? Minek köszönhetem a látogatást? Igazán megtisztelő. De talán akar tőlem valamit. Hát akkor halljuk! Nyögje már ki!

– Szóval ennyi volt a séta, mester?

– Ennyi volt.

Felrohantam a lépcsőn. Úgy éreztem, hogy örökké felrohanok meg lerohanok.

Közben nyílnak az ajtók. Suttogás az emeleteken. Mi van ezzel a Mándyval?

Csakugyan! Mi van ezzel a Mándyval?

Odafent végignyúltam az asztalon, de valami olyan kábulatban?

Ki is mondta, hogy hajnalban a legjobb az asztalon kefélni? Hajnalban és az asztalon. De miért éppen az asztalon?

Mіндеgy.

Ez az éjszaka asztala.

A cipőim! Hirtelen megpillantottam azt a poros cipőt a kibomlott pertdivel. Mikor pucoltam utoljára? Fél éve? Igen, legalább fél éve. Pedig valaha úgyszólván...

Pedig,

valaha,

úgyszólván.

Mintha három rég elfelejtett ismerőssel találkoztam volna. Kedélytelen ügy. Régebben jó barátságban lehetünk. Hosszan elbeszélgettünk erről-arról. De aztán megla-
zult a kapcsolat. Majd végképp megszakadt.

Lerúgtam a cipőt.

A lány talán már el is felejtett. Hiszen mit jelentettem én neki? Semmit. Legfeljebb egy feladatot, amit nem lehetett megoldani. De hát talán nem is túlságosan fontos.

A szüleivel elbeszélget néha? Miért ne? Olykor még színházjegyet is vesz nekik. Meglepetésként. Hát néhány meglepetést még tartogat a számukra. Sejtenek valamit? Ki tudja! Kérdezni se kérdeznek. De néha megállnak az előszobában a bicikli előtt. Ha mégis otthon marad a hűséges útitárs. Ő talán adhatna némi felvilágosítást.

Egy biztos. Az a lány soha nem mondana olyat, mint a Somogyi Vera egy taggyűlésen. – Minden kapcsolatomat megszakítottam a szüleimmel. A reggelit is a szobalány hozza be.

Muris kis jelenet. Marha muris.

Nem lettem tőle vidámabb.

Hangok. Hangfoszlányok.

A Melinda aláírta? A Melinda mindent aláír. És Iván? Ugyan! Iván influenzás! (Halk nevetés) Influenzás!! Influenzás!

A suttogás elhalt.

A fal rosszkedvű reccsenése.

Mintha valaki körbe-körbe járkálna odabent. Egy pillanatra megáll. Tovább folytatja útját.

Mozdulatlanul feküdtem az asztalon. Minden kiveszett belőlem.

Lecsúsztam az asztról. Az asztal lábánál kuporogtam.

Azért még engem is meglátogathatnak. Még nekem is feltehetnek néhány kérdést. Honnan ismerem a lányt? Egyáltalán kikkel érintkezem? (Érintkezem én egyáltalán valakivel?) Milyen könyveket olvasok? Nem, azt nem kérdezik meg.

Hülyeség! De hát én nem írtam alá semmit. Ő, az nekik nem számít. Egyáltalán nem számít.

Körülnéztem, mint aki eltévedt egy idegen lakásban. Felnyitottam a rekamiét. Kihuzigáltam a lepedőt. A paplant már csak úgy félig.

Kibukott belőlem egy név.

Pilnyak, Borisz Pilnyak, családi nevén Vogau. Talán ő volt az első szovjet író, akit... Japán kém, valami ilyesmit kentek rá. Vagy Babel volt a japán kém? Nem, mégis inkább Pilnyak. Szóval, akit elhurcoltak. Szibéria... vagy valamilyen másik tábor. Soha nem került elő.

A kihajított párna, a kiráncigált lepedő-valami olyan megalázottságban!

Egy bicikli bártortalan, halk csengetése. Magára maradt, és most a gazdáját keresi. A hang eltávolodott, majd megint közelebből. Valahol itt kering a ház körül. Egyedül. Reménytelenül egyedül.

Elhallgatott. Úgy tűnik, feladta.

Két váratlan csengetés. A második szinte már sürgető.

Megint lehalkult.

Merre tart? Merre visz az útja?

Fél kézzel a rekamié tetejét tartottam. És a csengetésre vártam.

Egy kétségbeesett, elvékonyodott hang.

– Ne írjál fel! Nem csináltam semmit! Te is tudod, Iván!

Sötét röhej hullámszórt végig az osztályon.

– Hülye vagy?! Ez ott mindenkit felír!

Én meg a táblánál, krétával a kezemben.

A táblán nevek. Aláhúzott nevek, kétszer aláhúzott nevek, bekarikázott nevek, egymásra csúszott nevek. Elöttem az osztály. Ráhajoltak a padra. Valósággal ráfeküdtek. Készülnek valamire. Mindjárt hozzám vágják a tintatartókat, vagy tudom is én. Sunyi népség.

Egy csontos arc felemelkedett.

– A nyalizó! Nézzétek a nyalizót!

– A Nyulászi kedvence!

– Senkinek se vagyok a kedvence!

– Na ne mondd! És ki viszi a Nyulászi lakására a dolgozatfüzeteket?

– Ki hozza fel a szivart!

– Az semmi! De kit küldenek le sörért!

– Ugyan! Nyulászi konyakozik.

– ...meg pezsgőzik, borozik, rumozik és persze sorozik!

– Még nem unjátok?

– Képzeld, még nem. (Pillanatnyi szünet) Ki sétáltatja meg a Stopit?

– Ki az a Stopi?

– Mintha nem tudnád! A Nyulászi kutyája.

– Igaz, hogy lepisálta az újságosstandot?

– Sugarasan! Sugarasan!

– Micsoda szégyen!

– Kész botrány!

– Mondjátok! Még mindig nem volt elég?

– Halljunk valamit a szép Nyulászi lányról! Még mindig csapod a szelet annak a bandza tehénnek?

A padot verték, ahogy együtt fújták.

Kedvesem, ha nászutazni óhajt,

engedje, hogy én kísérjem el,

engedje, hogy megmutassam önnek,

mi egy nászutashotel

hotel

hotel

hootel...

Hirtelen elhallgattak.

Papírrepülőök röpködtek felém. Repülőrajok köröztek körülöttem.

– Megvesztetek? Hagyjátok abba!

– Ne kapkodd a fejed!

– Mi az? Begyulladtál?

– Ez nem méltó egy vigyázóhoz!

– Mindenkit feladok! Az egész társaságot!

– Kit adsz te fel? – Valaki elkapta a csuklómat. A kréta kettéroppant. Még hallottam azt a sziszegő hangot. – Kit adsz te fel? Halljuk!

Egy hatalmas szivacsot nyomott a képembe.

Az utolsó padban ültem. Az üres, kiszáradt tintatartóba bámultam. Körülöttem senki.

Alig hallható kopogás.

– Tessék!

Egy postás lépett be. Félszegen meghajolt az ajtóban.

– Levele jött, doktor úr.

– Nem vagyok doktor.

– Bocsánat, de a borítékon az áll, hogy...

Félig felemelkedtem.

– Nem tudom, mi áll a borítékon, de ne az ajtóból mutogassa nekem. Talán ha mégis idefáradna.

Visszaültem, és vártam a postást. Idetalált azon a szűk kis utcán a padok között. És most kissé kifulladásra a padom mellett. Talán nagyon gyorsan vette a startot. Köpcös kis ember hatalmas táskával. Mélabús tekintet. Szinte észrevétlenül elém csúsztatta a borítékot.

– Gyásztávirat.

– Észrevettem.

Fekete keretben fekete kereszt.

Még egy pillantás a postásra. Majdnem rászóltam. Mit akar ezzel? Vigye a fenébe! De aztán már olvastam.

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy drága gyermekünk,
Králl Rózsa
harminckettedik életévében tragikus hirtelenséggel
elhunyt.

A postás megismételte.

– Tragikus hirtelenséggel.

Táskáját oldalt tolta. Leült az előttem levő padba.

– Ne haragudjon, de inkább szólóban olvasnám.

– Szólóban, persze.

– November tizennegyedikén de. 10 órakor búcsúztatjuk a Farkasréti temetőben...

Itt abbahagytam.

Rózsi! Králl Rózsi a Tisza Kálmán térről. A hátsó kiskörben sétáltunk. Az Eldorádó moziba jártunk. Olykor a Pátriába. Együtt dúdoltuk azt a furcsa, érthetetlen mozidalt, Alle La Madzsore... alle Lewis Stone... derité... derité... lon... la lon la... derité...

– Még sohase hallottam ezt a dalt.

– Nem baj.

A postás háta valahogy megnőtt, kiterébélyesedett. Rövidesen ágak, levelek hajtanak ki belőle. Komótosan berendezkedett abban a padban. Táskáját letette maga mellé. Kockás konyharuháról falatozott. Császárhús, félbarna kenyérral.

Közel hajoltam a hátához. Mintha hozzá akarnám tapasztani a fületem. Vizsgálatot kell tartanom. Hogy hízhatott meg ilyen hirtelen? Mi történhetett?

Felmutattam a táviratot.

– Olvassa csak el. Mikor volt a temetés?

Rámeredt a fekete betűkre. Majd féloldalasan felém fordult.

– Ne engem bámuljon. Ezt olvassa el!

Egyszerűen nem tudott megszólalni. Majd valami rémült engedelmességgel.

– November tizennegyedikén, délelőtt tíz órakor.

– Milyen nap van ma? (Szünet) Ez igazán egyszerű kérdés. Megismétlem. Milyen nap van ma.

Felnyögött. A konyharuhára nézett. Az fzes falatokra. Oly fájdalmasan, mint aki mindentől elbúcsúzik.

– Halljuk! Milyen nap és milyen hónap?

– December... azt hiszem.

– Azt hiszi! Tehát nem november, hanem december! A többi már nem is érdekes.

És maga most hozza nekem ezt a...

– Kérem, én... – Minden rám szakadt.

– Mi szakadt magára?!

– Úgyszólván egyedül maradtam.

– Ne mondja!

– A kollégáim szétszéledtek. – Megvonta a vállát. – És ezt talán meg is lehet érteni.

– Nem lehet megérteni! És nem is akarom megérteni! Hiszen eddig is csak lógtak bele a levegőbe, részegen tántorogtak, szétszórták a leveleimet! Semmirekellő népség!

– Ne mondjon ilyet, doktor úr.

– Nem vagyok doktor úr. Maga viszont egy díszpinty!

– Díszpinty?

– Ennek a díszes társaságnak a díszpintye!

Egyszerre csak mellette ütem. Ezen valahogy mind a ketten megdöbentünk. A postás riadtan pislogott. Én pedig valami zavart kuncogással.

– No lám! Padszomszédok vagyunk!

Nem nézett rám. Nem mert rám nézni. A maradék császárhúsrá mutatott.

– Megkínálhatom?

– Köszönöm. Nincs étvágyam.

– De én igazán jó szívvel...

– Nem is vitás.

– Baj van a gyomorral?

– Talán hagyjuk ezt.

Elnémultunk. Mintha ránk szólt volna valaki.

Hárman a padban, mélységes csöndben. A postás, a táska meg én. Közelebb húzódtam a táskához.

– Mit hurcol ebben?

– A napi postát.

Beleordítottam az arcába.

– Napi posta! Napi posta! Heteket késik! Hónapokat! Éveket! – Ráböktem a táskára.

– Adja ide a leveleimet!

– De hát már odaadtam.

– És a többi? Mi van a többivel?

– Nincs több.

– És a barátaim! Csak nem azt akarja mondani, hogy ők se írtak? A halott barátaim?

– Se a halottak, se az élők.

– Azért kíváncsi lennék rá. Belenézhetnék a táskájába? *Betekintést nyerhetnék?*

– Kérem, ez megengedhetetlen. Teljesen megengedhetetlen.

– Úgy gondolja?

Rávettem magam a táskára. Bravúros kapusvetődéssel. Éreztem azt a dohos öregszagot. A bőr szagát. De ez csak egy pillanat. Egyetlen pillanat.

A táskát kirántották alólam. Egy felnőtt határozott mozdulata, ahogy elbánik egy ostoba, nyápic kölyökkel.

Végignyúltam az üres padon.

Egy hang a magasból.

– Es most mire volt ez jó, tessék mondani?

Meddig feküdtem ilyen mozdulatlanul? Óvatosan oldalt fordultam. Lezuhanok. Egy pillanat és lezuhanok.

Egy párna csücskét csavargattam az ujjammal. Közben éreztem, hogy valaki fölém hajol. Gyengéd mozdulattal végigsimított a vállamon. Vagy inkább csak megérintette.

– Mi van a postásokkal?

Ez a hang! De hiszen ez a...

– Rózsi! Králl Rózsi!

– Mi bajod a postásokkal? Egyre csak azt ismételtted. Hogy szétszéledtek a postások!

– Hát az bizony meglehet.

Meg akartam fogni a karját, de valahogy elhúzódtott. Ó, csöppet se sértőn. Inkább mintha meg akart volna óvni valamitől.

Törökülésben a rekamié végében, figyelmesen nézett.

– Honnan vársz levelet?

– Nem is tudom.

Talán még mondtam volna valamit, de elakadtam.

A rekamié! Óriásira nőtt. Valósággal elfoglalta a szobát. És azok a szétdobált párnák...!

– Mi történhetett? Párnacsatát vívtak?

– Talán a postások. – Hátravetette a fejét, felnevetett. Most már ő is a rekamiét bámulta.

– Öregem! Hogy lehet itt görögni! Te sose görögsz?

– Nem... valahogy eddig eszembe se jutott.

– Elpuhultál. Nem mondom, hogy pocakot eresztettél, de azért... Tornáznod kéne.

– Majd megpróbálom.

Hallgattunk.

Králl Rózsi ráhajtotta fejét a térdére.

– Ugye nem számítottál rám?

– Ezt komolyan kérded?

– Dehogy! Azért nem vagyok olyan ostoba. Téged mindig rajta lehet kapni valami kis hazugságon.

– Hát talán igen... De az biztos, hogy soha nem felejtettelek el.

– Jó, itt abba is hagyhatjuk. – Megint az a figyelmes, szinte kutató tekintet. – Mondd, kijársz még a térre? Tudod, a kiskörbe.

– Nem, nem, mostanában már nem.

– Én még kinézek néha.

– Te...?!

– Hát persze. Mit csodálkozol? Olyan lehetetlennek tartod?

– Á, dehogy!

Egy lassú mozdulattal oldalt dőlt. Karját előrenyújtotta.

– Senkit sem találok már odakint. Senkit a fiúk közül. Balla Tóni, Ormosi Gyuszi, Barabás, Jecsu... Hova járnak? Átmentek a Károlyi-kertbe?

– Lehet... nem tudom.

– Vagy a Ligetbe?

- Nem tudom.
- Nem tudom! Nem tudom! Örökké csak ezt hajtogatod!
- Elhallgatott. Majd olyan távoli, csöndes hangon.
- A Molnár Laci! Ahogy ott állt a sétány szélén! Egyedül, mindig egyedül... hátra-
kulcsolt kézzel, diáksapkában. A Zrínyi Gimnázium diáksapkájában.
- De neked nemcsak az a sapka tetszett.
- Ne kezd már megint!
- Csak nézted. Nézted? Bámultad!
- Most már fejezd be!
- Kérlek.
- Mindig veled sétáltam. Veled róttam a köröket.
- Róttad? Nagyon jó! Telitalálat!
- Igenis! Mint egy rab... Ezt akartad hallani?!
- Szikkasztott a tekintete. Egy pillanat, és nekem ugrik. Hirtelen felnevetett.
- Tiszta hülye vagy! Tiszta hülyék vagyunk!
- Váratlanul elkezdett görögni, de valami olyan szenvedéllyel!
- Mit csinálsz?
- Ostoba kérdés. Hiszen láthatod.
- Igen, persze. Tudsz valamit a Blasszer Elviráról?
- Blasszer Elvira? Nem is ismertem.
- Ugyan! Ő volt a legjobb barátod.
- Félrebeszél.
- Utoljára egy trafikban láttalak benneteket. Ahogy beléptem, elkezdtetek nevetni.
- Álmodtad.
- Min nevettek?
- Hagyd már a Blasszer Elvirát! (Más hangon) Azt hittem, velem tartasz!
- Ebben a mutatványban?
- A görgés abbamaradt. – Téged talán még az is zavar, hogy én... Ha bármi kifogásod
van ellene, végképp abba hagyom. Egy szavadba kerül.
- Semmi, de semmi kifogásom.
- Igazán? Akkor már nincs is kedvem hozzá.
- Mozdulatlanul feküdt. Karját lelógatta a rekamiéről. Ujja hegyével megérintette a
padlót.
- És nem kell neked örökké temetésekre járnod. Hallod?
- Mi az? Mit beszélsz?!
- Csak hogy ő már sehol.

Egy kutya rohant át a rekamién. Egy lehetetlenül sovány, fekete kutya, szürkésfehér
folttal a homlokán. Remegett az idegességtől. Engem észre se vett. Ügyet se vetett
rám. A rekamié végén megállt. Hirtelen megrázkódott, mint aki ledöntött egy féldecit.
Felfedezett. De valami olyan unottság a tekintetében! Valaki másra számított.

Öreg, rosszkedvű rendőrfelügyelő, vagy nem is tudom. Meg kell találnia valakit.
Egy bizonyos valakit.

Levetette magát a padlóra. Beszagolt a rekamié alá. Az asztal felé indult.

Csak rajta, öreg!

És ha véletlenül mégis én lennék az illető... hát tessék! Ne húzzuk az időt! Essünk
túl rajta!

Hogy liheg! Most tört ki rajta a fáradtság. Elnyúlik valahol az asztal alatt. Őt is hajszolják a megbízói. Csakhogy ez már meglehetősen reménytelen. Az öreg nem kel fel többé. Teljesen kikészült. Hohó! Hiszen csak éppen kifújta magát. Egy kis pihenőt tartott.

Megint útra kelt. A fal mellett oson. Szimatolgat. Látszólag egykedvűen, talán némi kajánssággal. Magában már eldöntött valamit. Bánom is én! Nem érdekel. Nincs titkolnivalóm. De ha arra kényszerít, hogy a lányról beszéljek...

Pizsamában a nyitott ablaknál. A hajnal éles, hideg levegője áradt be a szobába. Mögöttem a feldúlt, vékonyka rekamié. A párna a földön, a lepedő lecsúszott. A takarót egy darabig magammal hurcoltam, de aztán elhagytam valahol. Mint aki valami végtelen messzeségből került elő.

Álmosan, elhülyülve néztem a szürke házakat. Felébrednek? Vagy visszacsúsznak az éjszakába?

Átszóltam hozzájuk.

– ...japán kém
családi nevén Vogau.

„EGY HAJSZÁLLAL MERÉSZEBBNEK LENNI”

Déry Tibor kiadatlan válasza egy körkérdésre

Az Új Írás szerkesztősége 1970 elején körkérdést intézett általa kiválasztott magyar írókhoz: „1. Hol és hogyan érte Ont hazánk felszabadulása? 2. Mit jelentett az Ön életében, írói programjában ez a nagy fordulat? Művei közül melyikben sikerült a legtöbbet kifejeznie a negyedszázados átalakulásból? 3. Véleménye szerint irodalmunk hű képet hagy-e az utókorra az elmúlt huszonöt évről, vagy adós maradt még lényeges események és jellegzetességek megörökítésével? Magyarán szólva: mit kellene még megírni? 4. Miben tudja lemérni leginkább a felszabadulás utáni változásokat? 5. A társadalom és művészet milyen kérdései foglalkoztatják? Mivel van a legtöbb vitája?” Negyvenhét író válaszolt, köztük Hajnal Anna, Illés Endre, Rónay György, Veres Péter, Zelk Zoltán, leveleiket a januári és februári szám közölte. Déry Tibor válaszát – talán felsőbb utasításra – nem közölték. Déry, noha megszokhatta, hogy

írásait olykor visszaadják, vagy törlésekre, javításokra kérik (még akkoriban is), ezúttal – nem tudom, miért – különösen felháborodott és elkeseredett. A cikk másolatát nekem adta, és ráírta: *nem jelenített meg.*

A válaszevél indulatai, megállapításai ma már alighanem közhelynek tűnnek. Miért adjuk közre mégis? Egyrészt mint irodalomtörténeti vagy inkább kortörténeti adalékot. Másrészt azért, mert a feladat, amit Déry kijelölt, égető szükségből most vált lehetőséggé. Végül avégett, hogy az utolsó bekezdés olvastán ki-kil eltűnődhessen: vajon az intést, amit Déry Tibor önmagához, a magyar írókhoz és az irodalompolitikusokhoz – „gyámolítóinkhoz” – intézett, mennyire fogadták meg a címzettek?